

<https://doi.org/10.5559/di.30.1.05>

MOTIVACIJSKI ČIMBENICI U ODABIRU POMORSKE KARIJERE: DESKRIPTIVNO ISTRAŽIVANJE NA HRVATSKIM UČENICIMA I STUDENTIMA POMORSTVA

Ana SLIŠKOVIĆ, Marko GALIĆ
Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska
Andrea RUSSO
Pomorski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split, Hrvatska

UDK: [377:656.61](497.5):159.947.5
[378:656.61](497.5):159.947.5

Prethodno priopćenje

Primljeno: 28. 11. 2019.

Provedeno istraživanje potaknuto je manjkom istraživanja motivacije u odabiru pomorske karijere u Hrvatskoj kao tradicionalno pomorskoj zemlji. Osnovni cilj istraživanja bio je ispitati razloge za upis srednjoškolskih programa i preddiplomskih studija dvaju pomorskih smjerova (nautike i brodstrojarstva) u Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 403 učenika iz sedam srednjih škola i 264 studenta preddiplomskih studija. Razlozi upisa pomorskih smjerova obrazovanja kategorizirani su u dvije skupine: motivaciju vezanu uz odabir pomorske karijere i motivaciju nevezanu uz pomorsku karijeru. Analiza je pokazala da u odabiru pomorskog usmjerenja obrazovanja prevladava motivacija u osnovi koje je odabir pomorske profesije (79 % na učeničkom i 93 % na studentskom uzorku). Utvrđeni razlozi (snažan interes za prirodu i dinamiku posla, mogućnost zapošljavanja, visina primanja te tradicijski razlozi u odabiru) kategorizirani su s obzirom na razinu autonomne regulacije u odabiru. Razlozi odabira pomorskoga smjera obrazovanja nevezani za pomorsku profesiju osobito su zastupljeni na uzorku učenika.

Ključne riječi: pomorstvo, učenici, studenti, motivacija, pomorska karijera

Ana Slišković, Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju,
Obala kralja Petra Krešimira IV., br. 2, 23 000 Zadar, Hrvatska.
E-mail: aslavic@unizd.hr

Prema najnovijim podacima analize pomorskoga tržišta rada koja se provodi svakih pet godina, broj pomoraca u svijetu iznosi 1 647 500 (BIMCO/ISF, 2015). Rezultati pokazuju nastavljanje trenda smanjivanja broja pomoraca iz razvijenih zemalja, odnosno povećanja broja pomoraca (uključujući i časnike) iz zemalja u razvoju, koji je nastao kao posljedica smanjivanja ukupnih troškova u pomorskom sektoru (McLaughlin, 2012). Naime, analiza utemeljena na nacionalnim izvještajima pokazuje da najveći broj u ukupnoj radnoj snazi u pomorstvu čine redom pomorci iz Kine, Filipina, Indonezije, Ruske Federacije i Ukrajine, dok je prema podacima prikupljenim od brodarskih radnih organizacija poredak zemalja prema broju zaposlenih pomoraca sljedeći: Kina, Filipini, Ruska Federacija, Ukrajina i Indija (BIMCO/ISF, 2015). Gledajući ukupan broj pomoraca (više od 1,5 milijuna), čini se da je apsolutan broj od oko 22 000 pomoraca iz Republike Hrvatske, od kojih oko 15 000 plovi u međunarodnoj plovidbi (Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, 2014), malen. Međutim, hrvatski pomorci sa 13 519 zapovjednika i časnika čine značajnu proporciju ukupnoga broja časnika i zapovjednika iz zemalja Europske unije (European Maritime Safety Agency, 2019). Prema navedenoj statističkoj analizi, u koju su ušli podaci za 2017. godinu, hrvatski su pomorci i zapovjednici među državama Europske unije po brojnosti na sedmom mjestu, iza Ujedinjenoga Kraljevstva (30 833), Poljske (20 138), Grčke (18 935), Italije (15 154), Norveške (14 696) i Francuske (13 632). Ako sagledamo relativne omjere, odnosno broj pomoraca u odnosu na broj stanovnika neke države, očito je da broj pomoraca u našoj zemlji sa samo 4 milijuna stanovnika (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019) nikako nije zanemariv. Analiza pozicije hrvatskih pomoraca na globalnom tržištu rada (Marinov i sur., 2015), u kojoj se u obzir uzela razina obrazovanja, kompetencija, iskustvo i cijena rada, upućuje na njihovu konkurentnost u svjetskoj pomorskoj industriji. Ipak, autori upozoravaju i na prijetnje poziciji hrvatskoga pomorca, koje vide u sve većem broju pomoraca iz zemalja "jeftinije radne snage" te potrebi prilagodbe hrvatskoga obrazovnog i administrativnog sustava na dinamične promjene na globalnom pomorskom tržištu rada. Važnost pomorstva u Hrvatskoj kao tradicionalno pomorskoj državi ogleđa se ne samo u broju pomoraca nego i članova njihovih užih i širih obitelji te razini prihoda koje ostvaruju hrvatski pomorci na globalnom tržištu rada, a koji predstavljaju znatan doprinos nacionalnoj ekonomiji. S obzirom na opadanje interesa za pomorska zvanja u zemljama Europske unije, Republika Hrvatska obvezala se osigurati motivirajuće uvjete u odabiru po-

morskih zanimanja (Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, 2014). Jedan od stimulirajućih mehanizama u tom smjeru jest projekt stipendiranja učenika i studenata pomorskih smjerova. Dodatno, tzv. *socijalna reforma za pomorce*, koja je započela 2008. godine, hrvatskim je pomorcima omogućila ostvarivanje niza prava (pravo na mirovinsko i zdravstveno osiguranje po povlaštenim uvjetima te pravo na porezna oslobođenja i olakšice za hrvatske pomorce u međunarodnoj plovidbi, povoljnije uvjete za stjecanje starosne mirovine). Konačno, uređivanjem tržišta posrednika u zapošljavanju pomoraca u skladu s međunarodnim standardima u većoj je mjeri osigurana radno pravna zaštita hrvatskih pomoraca. Međutim, u Republici Hrvatskoj nema dovoljno istraživanja o motivaciji u podlozi odabira pomorske karijere, odnosno odabira srednjoškolskih i sveučilišnih pomorskih smjerova.

Na motivaciju pri odabiru pomorske karijere zasigurno uvelike utječu nepovoljne karakteristike posla pomorca. Naime, stara poslovica o "pomorskom kruhu sa sedam kora" i danas je aktualna, možda čak i više nego prije (Slišković, 2017), a u prilog joj ide ranije navedena činjenica o smanjivanju broja pomoraca iz razvijenih zemalja. Unatoč pozitivnim promjenama u pomorskom sektoru (smanjivanje ugovornih perioda na brodu, bolja komunikacija s kopnom, veći sigurnosni standardi itd.), globalizacija pomorske industrije i razvoj tehnologije uvjetovali su i povećanje kompleksnosti posla, pa je pomorski posao danas vrlo zahtjevan, izazovan i stresan. U pomorstvu su još uvijek izraženi brojni *rizici*, uključujući nesreće, piratstvo, zarazne bolesti, izloženost opasnim tvarima te ograničenu mogućnost pružanja medicinske pomoći na brodu u slučaju akutne bolesti (Slišković, 2017). Uz rizike, pomorci se suočavaju i s izvorima stresa, popis kojih je vrlo dug (Slišković, 2017) i može se podijeliti na dvije skupine. Prva skupina uključuje *karakteristične izvore stresa u pomorstvu*, od kojih su najuočljiviji dugotrajna razdvojenost od doma i obitelji, deprivacija tjelesnih i psihosocijalnih potreba i okolinski stresori na brodu. Druga skupina uključuje *opće radne stresore* (npr. visoko radno opterećenje, niska razina kontrole nad poslom, interpersonalni odnosi itd.), koji su česti i u drugim zanimanjima, ali su u pomorskom sektoru posebno naglašeni. Primjerice, nepovoljne odnose možemo naći u svim radnim kolektivima, međutim na brodu će određeni konflikti biti još naglašeniji, jer se u izoliranoj radnoj sredini nemoguće od njega odmaknuti. Istraživanja pokazuju da se doživljaj radnoga stresa koji proizlazi iz nepovoljnih radnih uvjeta može negativno odraziti na psihofizičko zdravlje i dobrobit pomoraca i njihovih obitelji (Slišković i Penezić, 2016; Slišković, 2017; Slišković i Juranko, 2019a, 2019b). Pritom važnu ulogu u objašnjenju

nju krajnjih negativnih ishoda zabilježenih kod pomoraca (veći morbiditet i mortalitet uvjetovan kardiovaskularnim oboljenjima; Oldenburg, 2014, veći broj samoubojstava u odnosu na opću populaciju; Iversen, 2012) imaju individualne karakteristike, kao što su crte ličnosti, način suočavanja sa stresom i zdravstveni životni stil (Slišković, 2017; Slišković i Penezić, 2017).

Jedan od važnih individualnih čimbenika koji bi mogao dijelom objasniti važne ishode u pomorskom sektoru – radnu uspješnost i opće psihofizičko zdravlje i dobrobit – jest upravo *profesionalna motivacija*. Ipak, istraživanja motivacije u pomorstvu relativno su rijetka i uglavnom su usmjerena na identifikaciju motivacijskih čimbenika, ali ne i istraživanje njihovih odnosa s profesionalnim i zdravstvenim ishodima. Pritom važnu ulogu u određenju motivacije za rad u pomorskom sektoru ima širi nacionalni kontekst. Primjerice, Haka i suradnici (2011) utvrdili su da su osnovni čimbenici radne motivacije na danskom uzorku pomoraca duljina dopusta, razina odgovornosti i razina izazova, dok je istraživanje na hrvatskim pomorcima (Slišković i Penezić, 2015) pokazalo da su izvori zadovoljstva i motivacije u profesiji vezani uz prirodu i dinamiku posla, omjer radnih i neradnih dana, ali i izvore primanja koji nude financijsku stabilnost i sigurnost. S obzirom na navedeno, jasno je da je i odabir pomorskog usmjerenja u obrazovanju dijelom uvjetovan nacionalnim kontekstom, pa je osnovni cilj ovoga eksplorativnog deskriptivnog istraživanja bio utvrditi razloge zašto se mladi ljudi u Hrvatskoj odlučuju za pomorsku karijeru. Preciznije, analizirana je motivacija u osnovi odabira srednjih škola i preddiplomskih studija dvaju pomorskih usmjerenja čije su kvalifikacije i stečene kompetencije vezane uz rad na brodu: *pomorska nautika* i *brodostrojarstvo*. Srednjoškolsko obrazovanje u navedenim smjerovima omogućuje kvalifikaciju za zanimanja pomorski nautičar i tehničar za brodostrojarstvo, koje se može nastaviti na srodnim preddiplomskim smjerovima na kojima se stječu kvalifikacije sveučilišnoga prvostupnika inženjera nautike, odnosno brodostrojarstva (Čampara i sur., 2017; Gundić i sur., 2015). Iako smo se u istraživanju koristili induktivnim kvalitativnim pristupom bez polaznih pretpostavki, širi okvir i polazište ovog istraživanja predstavljale su tri skupine teorijsko-empirijskih spoznaja.

U prvu ulaze rezultati stranih istraživanja provedenih na pomorcima i studentima različitih razina obrazovanja u pomorstvu, koji su upozorili na različite razloge odabira pomorskog obrazovanja i/ili pomorske karijere (Lau i Ng, 2015; Gonzalez i sur., 2014; Jianzhong, 2014; Solanki, 2007). Navedena istraživanja razlikuju se metodološki, no među najčešće spominjanim razlozima ističu se: interes za plovidbu, interes za

sam posao, avanturizam, putovanja u strane zemlje, mogućnost zapošljavanja, prilika za ostvarivanje napredovanja u karijeri, dobra primanja, ostvarivanje nezavisnosti, fleksibilnost posla i utjecaj obitelji, rodbine i/ili prijatelja na odabir.

Nadalje, kao širi teorijski okvir uzete su motivacijske teorije za koje smo smatrali da bi mogle biti učinkovite u objašnjenju razloga za odabir pomorske karijere; Maslowljeva teorija hijerarhije potreba, Herzbergova dvofaktorska teorija i teorija samoodređenja autora Decija i Ryana. Prema Maslowljevoj teoriji (Heckhausen i Heckhausen, 2008), motivirajući čimbenici proizlaze iz potreba koje su hijerarhijski organizirane. Pritom izvorna teorija uključuje pet skupina potreba: fiziološke potrebe, potrebe za sigurnošću, ljubavlju i pripadanjem, poštovanjem i samoaktualizacijom. S druge strane, Herzbergova teorija (Herzberg, 1974; Stello, 2011) odnosi se na radni sektor te pretpostavlja postojanje dviju skupina čimbenika kojima se može objasniti zadovoljstvo i nezadovoljstvo na poslu. Prva su tzv. *motivatori* (npr. odgovornost, priznanje, zanimljiv posao, napredovanje, osobni rast i razvoj), prisutnost kojih vodi zadovoljstvu poslom, a druga su tzv. *higijeni* (npr. adekvatna plaća, sigurnost, povoljni radni uvjeti itd.), koji, ako su prisutni, sprečavaju nezadovoljstvo. Teorija samoodređenja (Deci i Ryan, 1985, 2000; Ryan i Deci, 2000) šira je teorija ličnosti, ponašanja i motivacije koja objašnjava postizanje autonomno regulirane motivacije kao procesa internalizacije tijekom kojeg se zadovoljavaju tri univerzalne ljudske potrebe: potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću. Teorija samoodređenja objašnjava ponašanje pojedinca kroz razine autonomne regulacije ili samoodređenja ponašanja. Na kontinuumu od *amotivacije* (nedjelovanje ili ponašanje bez namjere) do *intrinzične motivacije* (koja je zasnovana na postizanju unutarnjega zadovoljstva i potpuno autonomna) nalaze se četiri tipa ekstrinzično regulirane motivacije, koja variraju ovisno o razini autonomije: *eksternalna, introjicirana, identificirana i integrirana regulacija*.

Konačno, polazište provedenog istraživanja predstavlja i Savickasova teorija izgradnje karijere (Savickas, 2005; Savickas i sur., 2009), koja nudi razumijevanje procesa izgradnje karijere u tzv. "novoj eri" obilježenoj globalizacijom, fleksibilnošću, digitalizacijom i migracijom. Za razliku od ranijih teorija odabira zanimanja i karijere (modeli usklađenosti karakteristika radnika i posla te modeli razvoja karijere), fokus je Savickasove teorije na postmodernom radniku, koji u nestalnoj i nestabilnoj okolini kroz cijeli životni ciklus samoregulira ponašanje neprestano osmišljavajući i izgrađujući vlastiti život i karijeru. Savickasova se teorija uvelike zasniva na socijalno konstruktivističkoj poziciji te je usmjerena na pojedinca, odnosno na subjektivnu konstrukciju profesionalnih iskustava. Odabir, razvoj i izgradnja karijere je, prema tome, subjek-

tivni samoodređujući proces, zasnovan na davanju značenja ili smisla sjećanjima iz prošlosti, sadašnjim iskustvima i budućim težnjama.

S obzirom na važnost subjektivnog iskustva u izgradnji karijere, osnovnom istraživačkom pitanju *Koji su razlozi za upis srednjoškolskih programa i preddiplomskih studija smjerova nautike i brodogrojarstva u Hrvatskoj?* odlučili smo pristupiti prije svega kvalitativno, dopuštajući da osnovne kategorije razloga proizađu iz prikupljenih odgovora na potpuno otvoreno pitanje (Howitt, 2010; Willig, 2008). Uz navedeno, zanimalo nas je i u kojoj mjeri odabir obrazovanja u pomorstvu podrazumijeva planiranje karijere u pomorstvu. Stoga smo zahvatili podatke o profesionalnim planovima učenika i studenata kako bismo odgovorili na dodatno istraživačko pitanje *Kolika je učestalost planiranja izgradnje karijere u pomorstvu kod učenika i studenata pomorskih smjerova nautike i brodogrojarstva?*

METODOLOGIJA

Sudionici

U istraživanju, koje je dio šireg istraživanja ličnosti i motivacije učenika i studenata pomorskih smjerova u Republici Hrvatskoj, sudjelovala su dva uzorka: učenici 3. i 4. razreda srednjih škola, koji se obrazuju za zanimanja pomorski nautičar i tehničar za brodogrojarstvo, te studenti 1., 2. i 3. godine preddiplomskih studija nautike i brodogrojarstva. Prikazano se istraživanje temelji na podacima dobivenima od 403 učenika i 264 studenta, od kojih smo prikupili odgovor na istraživačko pitanje koje je u fokusu ovog rada. Prosječna dob uzorka učenika iznosi 17,63 godine ($SD = 0,65$, raspon = 16-20 godina), a uzorka studenata 21,48 godina ($SD = 2,81$, raspon = 19-39 godina). U oba uzorka većinski prevladavaju sudionici muškoga spola (u učeničkom je uzorku sedam, a u studentskom devet sudionica).

Distribucije sudionika po srednjoj školi/ustanovi visokog obrazovanja te programskom usmjerenju prikazane su u Tablicama 1 i 2.

Ovdje treba naglasiti da su u uzorak učenika ušli učenici 3. i 4. razreda gotovo svih srednjih škola u Republici Hrvatskoj koje imaju pomorske programske smjerove, na koje smo se u ovom istraživanju i usmjerili. Naime, srednjoškolske programe za zanimanja *pomorski nautičar i tehničar za brodogrojarstvo* ima pet srednjih škola (u Splitu, Zadru, Bakru, Dubrovniku i Malom Lošinj), program za tehničara brodogrojarstva dodatno još Tehnička škola Šibenik i Srednja škola Korčula, dok program za pomorskoga nautičara ima i Prometno-tehnička škola Šibenik (vidi Tablicu 1). Poziv za sudjelovanje u istraživanju bio je poslan svim navedenim sred-

njim školama, a od osam kontaktiranih škola sedam ih se odazvalo pozivu. Istraživanju su pristupili svi učenici 3. i 4. razreda koji su u dane provođenja istraživanja bili na nastavi. Ipak, važno je napomenuti da od ukupnoga broja učenika koji su sudjelovali u širem istraživanju (472) njih 69 nije odgovorilo na pitanje koje je u fokusu ovog istraživanja.

S druge strane, od pomorskih visokoškolskih ustanova u Republici Hrvatskoj, koje uključuju dva pomorska fakulteta (u Splitu i Rijeci) te dva sveučilišna pomorska odjela (u Zadru i Dubrovniku), u ovom smo istraživanju odlučili obuhvatiti po jedan fakultet i jedan odjel. U uzorak su ušli studenti Pomorskoga fakulteta u Splitu na preddiplomskim studijima Pomorska nautika i Brodostrojarstvo te studenti Pomorskog odjela Sveučilišta u Zadru na preddiplomskim studijama Nautika i tehnologija pomorskog prometa i Brodostrojarstvo i tehnologija pomorskog prometa. Istraživanju su se odazvali studenti svih triju godina navedenih preddiplomskih studija koji su u dane provođenja istraživanja bili na nastavi. Od ukupnoga broja studenata koji su se odazvali istraživanju (304) njih 40 nije odgovorilo na otvoreno pitanje koje čini okosnicu ovog istraživanja.

☛ **TABLICA 1**
Prikaz broja učenika s
obzirom na srednju
školu i programski
smjer ($N = 403$)

	Pomorski nautičar	Tehničar za brodo- strojarstvo	Propušten podatak o smjeru	Ukupno
Pomorska škola Split	61	52	9	122
Pomorska škola Zadar	57	56	5	118
Pomorsko-tehnička škola Dubrovnik	34	24	5	63
Prometno-tehnička škola Šibenik	29	-	0	29
Tehnička škola Šibenik	-	37	0	37
Srednja škola Ambroza Haračića Mali Lošinj	12	12	0	24
Srednja škola Korčula	-	10	0	10
Ukupno	193	191	19	403

	Nautika	Brodo- strojarstvo	Propušten podatak o smjeru	Ukupno
Pomorski fakultet u Splitu	67	62	2	131
Pomorski odjel Sveučilišta u Zadru	100	33	0	133
Ukupno	167	95	2	264

☛ **TABLICA 2**
Prikaz broja studenata
s obzirom na visoko
učilište i smjer
preddiplomskoga
studija ($N = 264$)

Uzorak studenata se u pogledu prethodne razine obrazovanja većinski sastoji od sudionika koji su prethodno završili neki od pomorskih smjerova srednjoškolskog obrazovanja (ukupno 108, od čega 79 nautički, 26 brodstrojarski te troje druge pomorske smjerove, kao što su jahte i marine te logis-

tika i špedicija) i gimnazijski program (ukupno 91). Ostatak sudionika naveo je da je prethodno završio neku drugu srednju školu (ukupno 65, od čega su bile najzastupljenije tehničke škole raznih smjerova). Drugim riječima, uzorak se sastojao od 41 % studenata sa završenom srednjom školom pomorskog usmjerenja i 59 % studenata koji su završili gimnaziju ili neku drugu srednju školu nepomorskoga smjera.

Instrumenti

Podaci prikazani u ovom radu dobiveni su primjenom upitnika konstruiranog za potrebe ovog istraživanja. Početni dio upitnika sadržavao je pitanja o karakteristikama sudionika (spol, dob, srednjoškolska ili visokoškolska ustanova i programski smjer koji pohađaju, a kod studentskog uzorka pitanje o srednjoj školi koju su završili).

Upitnik je sadržavao i pitanje otvorenoga tipa koje je glasilo: "Navedite zbog čega ste upisali *Pomorsku školu / pomorski smjer srednje škole*" (kod uzorka učenika), odnosno "Navedite zbog čega ste upisali *Pomorski fakultet / Pomorski odjel*" (uzorak studenata).

U svrhu prikupljanja podataka o planovima učenika/studenata nakon završavanja razine obrazovanja na kojoj se trenutno nalaze, upitnik je sadržavao pitanje koje je glasilo: "Što planirate nakon završetka Vašeg srednjoškolskog obrazovanja?" (učenički uzorak), odnosno "Što planirate nakon završetka Vašeg preddiplomskog obrazovanja?" (studentski uzorak). Na postavljeno pitanje sudionici su odgovarali zaokruživanjem ponuđenih alternativa odgovora i/ili specificiranjem svojih planova ako se ni jedan ponuđeni odgovor nije uklapao u njihov plan. Pri tome su ponuđeni odgovori uključivali: nastavak obrazovanja (pomorskog ili drugog usmjerenja), plovidbu u svojstvu vježbenika palube ili vježbenika stroja, zapošljavanje u pomorskoj ili drugoj struci u Hrvatskoj ili inozemstvu (vidi Tablice 5 i 6).

Postupak

Prikupljanje podataka od učenika dvaju pomorskih smjerova u sedam srednjih škola te studenata dvaju pomorskih visokoškolskih ustanova provedeno je višekratno od travnja do lipnja 2019. godine. Prethodno su dobivene dozvole za provođenje istraživanja, odnosno primjenu upitnika, od rukovoditelja svih ustanova u kojima je istraživanje provedeno. Upitnike na studentskim poduzorcima i jednom dijelu učeničkih poduzoraka primijenili su autori ovog rada, dok se dio istraživanja u srednjim školama odvijao uz pomoć stručnih suradnika srednjih škola (psihologa i pedagoga). U svim je slučajevima ispunjavanje upitnika bilo grupno, odvijalo se u sklopu

nastavnoga procesa i trajalo je oko 15 minuta (napomena: u prikazani rad ušao je samo dio podataka prikupljen opisanim postupkom istraživanja). Sudionici su upitnik ispunjavali dobrovoljno i anonimno nakon dobivene upute u kojoj je ukratko opisan cilj i svrha istraživanja te zajamčena njihova dobrobit, odnosno poštivanje etičkih principa u provođenju istraživanja.

Obrada podataka

Opisni odgovori na pitanje o razlozima upisa srednjoškolskog/visokoškolskog programa pomorskog usmjerenja obrađeni su tematskom analizom, odvojeno za učenički i studentski uzorak. Tematska analiza kao opća kvalitativna metoda analize podataka usmjerena prema deskripciji tematskih kategorija koje proizlaze iz dobivenih podataka (Howitt, 2010; Willig, 2008) prikladna je odgovoru na postavljeno istraživačko pitanje i primjenjiva s obzirom na vrstu prikupljenih podataka. U provedbi tematske analize slijedili smo propisane korake (Braun i Clarke, 2006), odnosno faze koje uključuju familijariziranje s podacima, kodiranje podataka i razvoj tema koje opisuju podatke. Podaci pripadajućih glavnih tema i podtema koje su razvijene tematskom analizom naknadno su kvantificirani (izražavanjem u %), kako bi se odredila učestalost opisanih razloga za odabir pomorskog usmjerenja obrazovanja na ispitanim uzorcima učenika i studenata. Pritom su prikazani postotci dobiveni izračunom omjera odgovora pojedinih podtema i ukupnoga broja odgovora u svakom od uzoraka.

Analize odgovora na pitanje o daljnjim profesionalnim planovima učenika i studenata također su deskriptivne (izračun frekvencija i postotka).

Od parametara inferencijalne statistike uzeto je statističko testiranje razlika u proporcijama preko *z*-vrijednosti, kako bi se utvrdile eventualne razlike između učeničkog i studentskog uzorka u pogledu motivacijskih čimbenika te profesionalnih planova.

REZULTATI

U svrhu odgovora na *osnovno istraživačko pitanje* ovog rada usmjereno ispitivanju razloga upisa pomorskog usmjerenja obrazovanja, u Tablicama 3 i 4 prikazane su osnovne teme i podteme razvijene tematskom analizom, posebno za uzorak učenika i studenata. Iz tablica se mogu iščitati i primjeri odgovora koje su sudionici davali unutar svake od razvijenih tema i podtema. Osnovne teme kod oba uzorka uključuju *motive vezane za pomorsku profesiju* i *motive nevezane za pomorsku profesiju*, pri čemu kod oba uzorka prevladavaju motivacijski

● TABLICA 3
Razlozi upisa
srednjoškolskoga
programa pomorskog
usmjerenja (uzorak
učenika; N = 403)

čimbenici *vezani za pomorsku profesiju*. Motivi odabira obrazovnog usmjerenja *nevezani za pomorsku profesiju* izraženiji su kod učeničkog uzorka nego kod studentskog. Naime, uz tzv. prisilan i slučajan odabir, koji je uočljiv i na studentskom uzorku, kod učenika su izraženi i razni razlozi vezani uz konkretnu školu (npr. društvo, blizina škole i sl.).

Tema i podtema Primjeri odgovora

<i>Vezani za pomorsku profesiju (78,57 %)</i>	
Snažni intrinzični profesionalni motivi (46,65 %)	<p>Volim more i brodove i životni san mi je biti kapetan. Uvijek sam se zanimao za brodove i motore. Sviđa mi se zanimanje; izazovno je i avanturističkoga duha ... Želim se baviti brodstrojarstvom i ići na brod. Volim more i navigaciju. Želim ploviti, vidjeti svijeta. Brodstrojarstvo me uvijek zanimalo zbog rastavljanja motora i sve što je uključeno u taj posao. Odmalena sam htio biti pomorac i zanima me ovo zanimanje. Zato što to želim raditi u životu i iskusiti more i izazove.</p>
Istraživanje vlastitih interesa (12,50 %)	<p>Činilo mi se zanimljivo ... Nisam imao neki dobar razlog i obrazloženje; svidjelo mi se jednostavno. Činilo mi se kao najbolji izbor u to vrijeme ... sad bih drukčije. Jer mi se tada činilo kao da sam za to. To me zanimalo. Jedino mi se svidjelo.</p>
Ekstrinzični profesionalni motivi (16,74 %)	<p>Zato što mislim da je to dobar izbor za budući posao. Ploviti se isplati i, za onoga tko može podnijeti, dobar je posao. Jer ne mogu naći dobar posao ako ne odem na fakultet. Zbog novca (zbog jadne države). Zbog mogućnosti zapošljavanja i dobre plaće. Jer sam shvatio da je ovo jedini posao od kojeg se u Hrvatskoj može živjeti dobro. Novac, novac, novac pokreće svijet.</p>
Tradicija (2,68 %)	<p>Otac mi je pomorac, pa sam i ja krenuo njegovim stopama. Većina muških članova u obitelji su pomorci ... Nastavljanje tradicije u obitelji. Od pokojnog dida svi su pomorci.</p>
<i>Nevezani za pomorsku profesiju (21,42 %)</i>	
Prisilan odabir (10,04 %)	<p>Nisam uspio upisati željeni gimnazijski program ... Zato jer nisam upao u Tehničku školu ... Jer nigdje drugdje nisam upao. Nisam imao što drugo upisati, a i jedina je četverogodišnja škola u koju sam upao. Nije mi bio prvi izbor. Ne zanima me brod ni pomorska škola. Zbog odluke mojih roditelja. Jer nema ništa drugo, a Blato je predaleko.</p>
Slučajan odabir kao rezultat neodlučnosti (6,92 %)	<p>Nisam znao što drugo upisati i upisao sam samo da završim neku školu. Nisam se mogao odlučiti za što da se opredijelim, a Pomorsku su mi preporučili prijatelji koji su u nju išli. Želio sam upisati školu koja nije teška kao gimnazija, a opet je četverogodišnja. Nisam znao gdje ću. Slučajno.</p>
Faktori vezani za školu (4,46 %)	<p>Jer mi je blizu. Jer je nastava uvijek ujutro da mogu stići na sve treninge. Zbog ekipe. Nema kemije.</p>

Tema i podtema	Primjeri odgovora
	<i>Vežani za profesiju (92,99 %)</i>
Snažni intrinzični profesionalni motivi (60,33 %)	To me zanima od djetinjstva. Zbog ljubavi prema struci. Volim more i brodove, želim proplovati cijeli svijet. Zbog svojevoljnosti i ljubavi prema moru. Zanima me pomorstvo i mislim se time baviti. Kao dijete sam se zaljubio u brodove, pa ne mogu zamisliti idealnije zanimanje. Velik interes i zanimanje za navedeni smjer. Interesantna mi je ta vrsta posla ... kad sam doma, slobodan sam, a kad sam na brodu, radim. Da mogu brže napredovati na brodu. Iz razloga što plovim u svojstvu časnika, a bez završenog pomorskog studija ne mogu napredovati.
Ekstrinzični profesionalni motivi (28,66 %)	Mislim kako ću s tom strukom lakše naći posao. Zbog primoranosti raditi izvan RH kako bih sebi i svojoj obitelji omogućio 'normalan' život. Mogućnost lakog zapošljavanja, mogućnost napredovanja, dobra plaća. Velika mogućnost zaposlenja nakon završenog studija CIO ima 10k USD, a može se popeti i do 15k. Novac. Novac, odlazak iz RH.
Tradicija (4 %)	Cijeli sam život okružen pomorcima. To je već tradicija mjesta u kojem živim. ... otac mi je kapetan na tankeru pomorstvo je posao koji je tradicionalno zanimanje za moju obitelj ... Obiteljska tradicija ...
	<i>Nevezani za profesiju (7 %)</i>
Prisilan odabir (2 %)	Činilo mi se kao najbolji izbor od fakulteta koje sam mogao upisati ... Nisam mogao ništa drugo. Nisam uspio na FESB-u. ... na FESB-u sam izgubio pravo školovanja.
Slučajan odabir kao rezultat neodlučnosti (5 %)	Morao sam nešto. Nemam konkretan razlog. Nisam znao šta ću. Ne znam. Nisam znao što, nemam razlog.

● **TABLICA 4**
Razlozi upisa sveučilišnog preddiplomskog programa pomorskog usmjerenja (uzorak studenata; $N = 264$)

S obzirom na to da su u fokusu ovog rada *motivacijski čimbenici vezani za pomorsku profesiju*, uspoređeni su kvantitativni podaci dobiveni na dvama uzorcima. Dvostrano statističko testiranje razlika između dvije proporcije – one dobivene na učeničkom ($0,7857, N = 403$) i na studentskom uzorku ($0,9299, N = 264$) upućuje na značajnu razliku ($z = 5,00, p < 0,00001$). Drugim riječima, motivi vezani uz pomorsku karijeru zastupljeniji su kod studentskog uzorka ($92,99\%$) nego na učeničkom uzorku ($78,57\%$). Unutar *motivacijskih čimbenika vezanih za pomorsku profesiju*, iz tablica se vidi da su kod oba uzorka razvijene iste podteme (snažni intrinzični profesionalni motivi, ekstrinzični profesionalni motivi i tradicija), međutim kod učeničkog je uzorka evidentna dodatna podtema vezana uz istraživanje vlastitih interesa.

Profesionalni planovi		f	%
Planovi vezani za izgradnju karijere u pomorstvu	Plovidba u svojstvu vježbenika palube ili vježbenika stroja	100	24,81
	Nastavak obrazovanja na preddiplomskom studiju pomorskog usmjerenja te plovidba u svojstvu vježbenika palube ili stroja nakon stjecanja akademskog stupnja prvostupnika	81	20,10
	Nastavak obrazovanja na preddiplomskom pa diplomskom studiju pomorskog usmjerenja	65	16,13
	Zapošljavanje u pomorskoj struci u RH ili inozemstvu	7	1,74
	Profesionalni plan nije jasno određen, ali je vezan isključivo za pomorsku karijeru ¹	34	8,44
	Ukupno	287	71,22
Planovi nevezani za pomorstvo i nespecificirani planovi	Upis studija drugog usmjerenja ²	38	9,43
	Zapošljavanje u drugoj struci (i/ili prekvalifikacija) u RH ili inozemstvu ³	19	4,71
	Nešto drugo ⁴	20	4,96
	Profesionalni planovi nisu jasno određeni ⁵	15	3,72
	Nisu odgovorili	24	5,96
Ukupno	116	28,78	

● **TABLICA 5**
Profesionalni planovi učenika nakon završetka srednje škole (N = 403)

Napomene: ¹ – učenici su označili više ponuđenih odgovora, pri čemu je svaki od njih bio vezan uz planove u pomorstvu, ² – učenici su dodatno naveli smjer nepomorskoga studija na koji se planiraju upisati (npr. povijest, kineziologija i sl.), ³ – učenici su naveli zanimanje u kojem se planiraju zaposliti (npr. konobar, majstor tetoviranja, keramičar itd.), ⁴ – učenici su naveli neki drugi profesionalni plan (npr. bavljenje sportom, obiteljskim poslom itd.), ⁵ – učenici su izrazili nesigurnost i označili više odgovora.

Profesionalni planovi		f	%
Planovi vezani za izgradnju karijere u pomorstvu	Plovidba u svojstvu vježbenika palube ili vježbenika stroja	141	53,41
	Nastavak obrazovanja na diplomskom studiju pomorskog usmjerenja te plovidba u svojstvu vježbenika palube ili stroja nakon završetka diplomskog studija	21	7,95
	Nastavak obrazovanja na diplomskom studiju pomorskog usmjerenja te donošenje odluke o pomorskoj karijeri nakon završetka diplomskog studija	22	8,33
	Plovidba u svojstvu vježbenika (palube ili stroja) i istovremeni nastavak obrazovanja pomorskog usmjerenja (po posebnom programu izobrazbe pomoraca)	37	14,02
	Rad u pomorskoj struci u RH ili inozemstvu ¹	11	4,17
	Profesionalni plan nije jasno određen, ali je vezan isključivo za pomorsku karijeru ²	17	6,44
	Ukupno	249	94,32
	Planovi nevezani za pomorstvo i nespecificirani planovi	Upis diplomskog studija drugog usmjerenja	2
Zapošljavanje u drugoj struci u RH ili inozemstvu		4	1,52
Nešto drugo ³		9	3,41
Ukupno		15	5,68

● **TABLICA 6**
Profesionalni planovi studenata nakon završetka preddiplomskog studija (N = 264)

Napomene: ¹ – uključuje nova zapošljavanja u pomorskom sektoru i/ili ostatak na radnom mjestu na kojem su već zaposleni, ² – studenti su označili više odgovora, pri čemu je svaki od označenih vezan za pomorsku karijeru (nastavak obrazovanja i zapošljavanje u pomorskoj struci i/ili pomorskom sektoru), ³ – kategorija odgovora podrazumijeva trenutačnu nesigurnost oko profesionalnoga plana te planove nevezane uz pomorstvo (npr. bavljenje sportom, samozapošljavanje, apliciranje za vojnoga pilota itd.)

U svrhu odgovora na *dodatno istraživačko pitanje* ovog rada, odnosno ispitivanja učestalosti planova izgradnje pomorske karijere na učeničkim i studentskih uzorcima, izračunane su frekvencije i postotci odgovora koje su sudionici dali na pitanje o svojim profesionalnim planovima. Dodatno, dobiveni podaci o planovima kategorizirani su s obzirom na to podrazumijevaju li izgradnju pomorske karijere ili ne.

Podaci su prikazani u Tablicama 5 i 6 te je vidljivo da je planove o pomorskoj karijeri izrazilo 71,22 % učenika i 94,32 % studenata. Ova je razlika uspoređena statistički testiranjem razlike među proporcijama dobivenim na učeničkom ($p = 0,7122$, $N = 403$) i studentskom uzorku ($p = 0,9432$, $N = 264$) te je značajna ($z = 7,34$, $p < 0,00001$).

RASPRAVA

Rezultati istraživanja koje je provedeno kako bismo odgovorili na pitanje zašto se mladi ljudi u Hrvatskoj danas odlučuju na pomorsko usmjerenje obrazovanja pokazuju različite motivacijske čimbenike. Međutim, u interpretaciji dobivenih rezultata nužno je imati na umu određena ograničenja ovog rada, koja su prije svega povezana s neprobabilističkim uzorkovanjem i oslanjanjem na samoprocjenu sudionika. Iako smo ispitali relativno velik broj učenika i studenata pomorskih smjerova u Republici Hrvatskoj, dobiveni odgovori zasigurno su dijelom ograničeni uzorcima na kojima su dobiveni. Pritom je struktura uzoraka uvjetovana: 1) odazivom srednjih škola na istraživanje (od osam srednjih škola sedam ih se odazvalo), 2) prigodnošću studentskih uzoraka (od četiri visokoškolske pomorske institucije istraživanje je provedeno na dvije), 3) provođenjem istraživanja u sklopu nastave, pri čemu oni koji u vrijeme provođenja istraživanja nisu bili na nastavi nisu imali mogućnost ulaska u uzorak te 4) činjenicom da dio učenika i studenata nije odgovorio na pitanja o razlozima odabira pomorskog usmjerenja obrazovanja, zbog čega nisu uvršteni u analizu. Nadalje, kao i u svim drugim istraživanjima utemeljenima na osobnim izvještajima, rezultati su zasnovani na onom što su nam sudionici htjeli i mogli kazati. Navedeni odgovori mogu biti odraz socijalne poželjnosti odgovora, ali i učinka dosjećanja kod retrogradnog izvještavanja o razlozima upisa (naime, od trenutka upisa do dana provođenja istraživanja prošlo je relativno dugo vremena) i učinka trenutačnog raspoloženja na izvještaje o daljnjim profesionalnim planovima. Dodatno, odgovori na pitanje o profesionalnim planovima sudionicima bili su ponuđeni, što je, usprkos postojanju mogućnosti navođenja dodatnog odgovora, moglo smanjiti bogatstvo i širinu prikupljenih informacija.

Dobivene rezultate o motivacijskim čimbenicima u odabiru pomorske karijere moguće je donekle usporediti s rezul-

tatima stranih istraživanja profesionalne motivacije pomoraca i studenata pomorstva (npr. Lau i Ng, 2015; Gonzalez i sur., 2014; Jianzhong, 2014; Solanki, 2007) i rezultatima istraživanja izvora zadovoljstva na poslu kod hrvatskih pomoraca (Slišković i Penezić, 2015) te interpretirati u okvirima psiholoških teorija motivacije, samoodređenja i izgradnje karijere.

Ipak, prije detaljnije elaboracije motivacijskih čimbenika vezanih uz odabir pomorske profesije nužno se osvrnuti na razloge upisa srednjoškolskih i visokoškolskih pomorskih usmjerenja nevezano za pomorsku profesiju. Naime, prema dobivenim rezultatima više od 21 % učenika pomorskih smjerova nautike i brodstrojarstva navodi motive upisa koji nisu vezani uz profesiju za koju će steći kvalifikacije. Pritom je njihov odabir najviše određen nemogućnošću upisa željenoga srednjoškolskog obrazovnog programa, vlastitom neodlučnošću oko profesionalne budućnosti te općim organizacijskim i društvenim čimbenicima vezanima uz konkretnu školu. Upis visokoškolskoga programa pomorskog usmjerenja kao odraz slučajnosti uvjetovane neodlučnošću i "prisilnog" ili drugog izbora uvjetovanog nemogućnošću upisa željenoga fakulteta vidi se i na uzorku studenata, ali u manjoj mjeri (7 %). Utvrđena razlika između učeničkog i studentskog uzorka zasigurno je većim dijelom odraz različita stupnja profesionalne zrelosti uvjetovane dobi (Babarović i Šverko, 2016). Odluka o upisu pomorskog usmjerenja srednjoškolskog obrazovanja, u čijoj podlozi nije motivacija za bavljenje profesijom, a koja je očita za znatan dio učenika, donesena je u dobi od 14,5 godina. Za čak petinu ispitanoga učeničkog uzorka ova odluka čini se proizlazi iz niskoga stupnja profesionalne zrelosti (neodlučnost i odabir uvjetovan općim faktorima vezanima uz konkretnu školu, a ne profesiju za koju će steći kvalifikacije) i potrebe da prisilno odaberu školu, koju na temelju svojega prethodnog školskog uspjeha mogu upisati. Objašnjenje o različitom stupnju profesionalnog razvoja dodatno potvrđuju rezultati vezani uz profesionalne planove učenika i studenata. Naime, za gotovo trećinu ispitanih učenika (28,78 %) pomorska karijera ne uklapa se u njihove trenutačne profesionalne planove, dok je udio studenata koji ne planiraju pomorsku karijeru manji (5,68 %).

Razlozi odabira pomorskoga obrazovnog usmjerenja vezanih uz pomorsku profesiju koji prevladavaju u ispitanim uzorcima (78,57 % u učeničkom i 92,99 % u studentskom uzorku) grupirali su se na tri jasne deskriptivne kategorije: intrinzični, ekstrinzični i tradicijski motivacijski profesionalni čimbenici. Ipak, i ovdje je važno naglasiti razliku među dvama uzorcima. Naime, na učeničkom uzorku zastupljena je dodatna kategorija motiva nazvana "istraživanje vlastitih interesa", koja sadržajno ulazi u intrinzičnu motivaciju vezanu uz po-

morsku profesiju, ali se, kao što se vidi iz priloženih odgovara (vidi Tablicu 3), sadržajno razlikuje od snažnih intrinzičnih profesionalnih motiva.

Najzastupljeniji razlozi odabira pomorske orijentacije u obrazovanju na oba su uzorka snažni *intrinzični čimbenici* vezani uz samu profesiju, koji podrazumijevaju prirodu, dinamiku i izazov samoga posla za koji sudionici istraživanja iskazuju ljubav i/ili interes. Ovo uključuje interes za sam posao (interes za brodove i plovidbu kod sudionika nautičkoga smjera te interes za konstrukciju brodskih motora kod sudionika brodstrojarskoga smjera), ali i značajke koje prate pomorsku profesiju, kao što su: mogućnost napredovanja, mogućnost putovanja i upoznavanja svijeta te mogućnost kvalitetnijega planiranja slobodnog vremena. Opisani motivi sadržajno odgovaraju skupini motivatora iz Herzbergove dvofaktorske teorije zadovoljstva poslom (Herzberg, 1974; Stello, 2011) te zadovoljenju tzv. viših potreba, kao što su potrebe za samoaktualizacijom, poštovanjem i pripadanjem iz Maslowljeve teorije potreba (Heckhausen i Heckhausen, 2008). Dobivene rezultate možemo objasniti i kroz koncept autonomno regulirane motivacije iz teorije samoodređenja (Deci i Ryan, 1985; Deci i Ryan, 2000; Ryan i Deci, 2000), odnosno samoreguliranoga ponašanja u izgradnji karijere (Savickas, 2005; Savickas i sur., 2009).

Na drugom su mjestu po zastupljenosti *ekstrinzični čimbenici*, koji prije svega podrazumijevaju odabir profesije koja osigurava veliku mogućnost zapošljavanja te primanja koja su višestruko veća od prosječne plaće zaposlenika u Republici Hrvatskoj. Opisani motivi jasno proizlaze iz egzistencijalnih potreba (fiziološke potrebe i potrebe za sigurnošću iz Maslowljeve teorije) te odgovaraju tzv. higijenicima iz Herzbergove teorije. Ipak, ovdje je važno spomenuti da iako prema Herzbergovoj teoriji čimbenici poput visine plaće i sigurnosti zaposlenja ne pridonose zadovoljstvu poslom nego samo sprečavaju nezadovoljstvo poslom, rezultati istraživanja na hrvatskim pomorcima ne idu u prilog navedenom. Preciznije, istraživanje koje su proveli Slišković i Penezić (2015) pokazuje da hrvatski pomorci jasno navode financijsku stabilnost i sigurnost kao ključne faktore koji ih čine zadovoljnim na poslu. Pritom je financijska stabilnost i sigurnost u provedenom istraživanju bila najzastupljeniji izvor koji pridonosi zadovoljstvu poslom, dok primanja nisu opisana kao faktor relevantan za određivanje nezadovoljstva poslom. U prilog važnosti ekstrinzičnih motiva u odabiru pomorske profesije kod mladih ljudi u Hrvatskoj dodatno idu i podaci o strukturi studentskog uzorka u pogledu prethodno završenoga srednjoškolskog programa. Naime, u studentskom uzorku u većoj su mjeri zastupljeni sudionici koji su prethodno završili sred-

njoškolski program nepomorskog usmjerenja. Ova struktura odgovara trenutnoj populacijskoj strukturi studenata pomorstva (Gundić i sur., 2015). Naime, dok su nekada pomorske smjerove fakulteta većinom upisivali učenici koji su završili srednju pomorsku školu, danas se uočava trend većega broja studenata koji su završili gimnaziju ili srednju školu drugoga (nepomorskog) usmjerenja, odnosno smanjenje broja studenata koji su prethodno završili srednju školu pomorskoga smjera. Navedeni trend je prema autorima (Gundić i sur., 2015) vjerojatno odraz dvaju faktora. Prvo, veći se broj učenika koji su završili srednju pomorsku školu nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja zapošljava u pomorskom sektoru, od čega ih dio istodobno ili naknadno, za potrebe napredovanja, nastavlja visokoškolsko obrazovanje po posebnim programima izobrazbe pomoraca. Drugo, veći broj studenata koji dolaze iz gimnazija i drugih škola zasigurno je uvjetovan i posljedicama ekonomske krize, što mlade ljude navodi na orijentiranje profesijama koje nude veću sigurnost zaposlenja i veća primanja.

Na koncu, iako zastupljeni u najmanjoj mjeri, na oba u-zorka uočljivi su *tradicijski razlozi* u osnovi odabira, koji se mogu objasniti konceptima introjicirane i identificirane regulacije iz teorije samoodređenja (Deci i Ryan, 1985; Deci i Ryan, 2000; Ryan i Deci, 2000). Za razliku od potpuno eksternalno regulirane motivacije uvjetovane postizanjem određenih ciljeva (zaposlenje, primanja), dio mladih ljudi odlučuje se za pomorsko obrazovanje i karijeru na temelju odrastanja u obiteljskom i društvenom okruženju u kojem je pomorska karijera učestala. Pritom preuzimanje tradicijskog obrasca mogu doživljavati kao odabir koji nije osoban (introjicirana regulacija) ili se postupno poistovjetiti s njim (identificirana regulacija).

Dobivene rezultate razmotrili smo u odnosu na teorijske postavke recentne Savickasove teorije izgradnje karijere (Savickas, 2005; Savickas i sur., 2009), s obzirom na to da su konstrukti koje uvodi Savickas osobito primjenjivi na suvremeni nestabilni i nestalni društveni kontekst, ali i na samu pomorsku karijeru. Naime, na pomorsku karijeru ne možemo gledati kao na jedinstven i fiksni odabir u određenom životnom trenutku, nego on uistinu podrazumijeva proces izgradnje karijere koji se sastoji od niza profesionalnih odluka kroz radni vijek koje su subjektivno samoodređene. Navedeno, između ostalog, podrazumijeva odluke o daljnjem visokoškolskom obrazovanju koje nudi veću mogućnost napredovanja, a koje se donose prije zapošljavanja ili tijekom rada u pomorskom sektoru te brojne odluke o dodatnom profesionalnom usavršavanju i/ili edukaciji potrebnoj za rad na određenom tipu broda (npr. kontejner, tanker, putnički brod itd.)

(Čampara i sur., 2017). Nadalje, izgradnja karijere u pomorstvu podrazumijeva i općenit odabir tipa broda, ali i brodarске radne organizacije, pri čemu je u pomorskom sektoru evidentno naglašena fluktuacija radne snage. Naime, pomorac u današnje doba konstantno preispituje svoju profesionalnu ulogu i odabir smjera profesionalne karijere i radne organizacije u kojoj je zaposlen, ovisno o vlastitim težnjama kroz koje se simultano isprepleću brojni intrinzični i ekstrinzični čimbenici. Navedeno, primjerice, uključuje motive za većim profesionalnim izazovom i odgovornosti, višim primanjima, adekvatnijim radnim uvjetima (npr. zaposlenje koje osigurava kraće ugovorno razdoblje na brodu, dostupnost interneta itd.), ali i motive uvjetovane ostalim životnim ulogama i obiteljskim okolnostima (Slišković, 2017). Pritom je u izgradnji pomorske karijere od osobite važnosti Savickasov konstrukt *profesionalne prilagodljivosti*, koja zasigurno predstavlja osnova za postizanje profesionalnog uspjeha.

Sagledavajući Savickasovu teoriju izgradnje karijere, dobivene podatke o profesionalnim planovima koji uključuju pomorsku karijeru kod učenika (71,22 % učenika i 94,32 % studenata) moramo uzeti s oprezom. Naime, riječ je o njihovim trenutačnim planovima, koji podrazumijevaju daljnje obrazovanje ili zapošljavanje u pomorstvu, i sasvim je legitimno pretpostaviti da će se za neke oni i promijeniti. Također će se vjerojatno i dio sudionika čiji trenutačni plan ne uključuje pomorstvo ipak u slučaju nerealizacije trenutačnih planova (npr. ako se ne upišu na željeni fakultet drugoga smjera, ne postignu uspjeh u sportu i sl.) okrenuti mogućnostima koje im nudi obrazovna kvalifikacija što su je stekli. U tom smislu, evidentno je da dobiveni podaci o planovima i razlozima upisa imaju praktične implikacije, odnosno otvaraju dodatnu potrebu snažnijega profesionalnog usmjeravanja pri upisu pomorskih obrazovnih programa. Navedeno se osobito odnosi na savjetovanje učenika pri upisu u srednje škole pomorskih smjerova, pri čemu bi učenicima trebalo osigurati jasniju i cjelovitiju sliku o mogućnostima i prednostima, ali i rizicima i stresorima u pomorskoj profesiji (Slišković i Penezić, 2015; Slišković, 2017). Nadalje, dobiveni rezultati o zastupljenosti intrinzičnih i ekstrinzičnih motiva u odabiru pomorske profesije također mogu biti vrlo važno polazište za daljnji praktični rad u profesionalnom savjetovanju i orijentaciji mladih koji misle o pomorskoj karijeri, s obzirom na to da se internalno regulirana motivacija smatra općenito dugoročno efikasnijom za uspjeh i dobrobit pojedinca od eksternalno regulirane motivacije. Međutim, s obzirom na specifičnost pomorskoga sektora rada, nužno je empirijski preispitati navedene postavke, odnosno istražiti odnos vrste motivacije s profesionalnim uspjehom i dobrobiti pomoraca.

ZAKLJUČAK

Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da među razlozima za upis srednjoškolskih programa i preddiplomskih studija smjerova nautike i brodstrojarstva u Hrvatskoj prevladavaju različiti intrinzični i ekstrinzični motivi vezani uz odabir pomorske profesije. Intrinzični motivi podrazumijevaju snažan interes za prirodu i dinamiku pomorskoga posla, dok ekstrinzični motivi u odabiru uključuju mogućnost zapošljavanja i visinu primanja te tradicijske razloge. Iz rezultata su, međutim, osobito kod učenika, uočljivi i motivi odabira koji nisu vezani uz pomorsku profesiju, nego su odraz nižega stupnja profesionalne zrelosti, odnosno neodlučnosti i/ili prisilnog odabira obrazovnog usmjerenja zasnovanog na mogućnostima. Dodatno, podaci o daljnjim profesionalnim planovima učenika i studenata pokazuju da je izgradnja pomorske karijere vjerojatan odabir za oko 94 % studenata i oko 71 % učenika.

ZAHVALA

Zahvaljujemo svim učenicima i studentima koji su sudjelovali u provedenom istraživanju te svim srednjim školama i visokoškolskim institucijama koje su dale dopuštenje i pomoć u provođenju ovog istraživanja.

LITERATURA

Babarović, T. i Šverko, I. (2016). Vocational development in adolescence: Career construction, career-decision making difficulties and career adaptability of Croatian high-school students. *Primijenjena psihologija*, 9(4), 429–448. <https://doi.org/10.19090/pp.2016.4.429-448>

BIMCO/ISF (2015). *Manpower report: The global supply and demand for seafarers in 2015*. Dalian Maritime University / Dearsley Maritime Consulting Ltd. <http://www.ics-shipping.org/docs/manpower-report-2015-executive-summary.James>

Braun, V. i Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Čampara, L., Frančić, V. i Bupić, M. (2017). Quality of maritime higher education from seafarers' perspective. *Pomorstvo*, 31(2), 137–150. <https://doi.org/10.31217/p.31.2.8>

Deci, E. L. i Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>

Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2019). Procjene stanovništva Republike Hrvatske u 2018. godini. *Priopćenje broj 7.1.3*. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-03_01_2019.htm

European Maritime Safety Agency (2019). *Seafarers statistics in EU. Statistical review (2017 data – STCW-IS)*. https://safety4sea.com/wp-content/uploads/2019/09/EMSA-Seafarers-Statistics-in-the-EU-Statistical-review-2017-STCW-IS-data-2019_09.pdf

Gonzalez, M. J. F., Semjonovs, D., Bogdanecs, A. i Ozola, S. (2014). Youngsters' motivations and difficulties for choosing seafarer career. The case of Latvia. *European Integration Studies*, 8, 131–140. <https://doi.org/10.5755/j01.eis.0.8.7323>

Gundić, A., Maglić, L. i Zec, D. (2015). Recent developments in higher maritime education in Croatia. *Pomorstvo*, 29(2), 115–121. <https://hrcak.srce.hr/149652>

Haka, M., Borch, D. F., Jensen, C. i Leppin, A. (2011). Should I stay or should I go? Motivational profiles of Danish seafaring officers and non-officers. *International Maritime Health*, 63(1), 20–30. https://journals.viamedica.pl/international_maritime_health/article/view/26203/20997

Heckhausen, J. i Heckhausen, H. (2008). *Motivation and action*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511499821>

Herzberg, F. (1974). Motivation-hygiene profiles. *Organizational Dynamics*, 3(2), 18–29. [https://doi.org/10.1016/0090-2616\(74\)90007-2](https://doi.org/10.1016/0090-2616(74)90007-2)

Howitt, D. (2010). *Introduction to qualitative methods in psychology*. Pearson Education Limited.

Iversen, R. T. B. (2012). The mental health of seafarers. *International Maritime Health*, 63(2), 78–89. https://journals.viamedica.pl/international_maritime_health/article/view/26143/20937

Jianzhong, Q. (2014). *The attraction of seafaring for young Chinese students*. World Maritime University Dissertations, 461. http://commons.wmu.se/all_dissertations/461

Lau, Y. i Ng, A. K. Y. (2015). The motivations and expectations of students pursuing maritime education. *WMU Journal of Maritime Affairs*, 14(2), 313–331. <https://doi.org/10.1007/s13437-015-0075-3>

Marinov, E., Maglić, L. i Bukša, J. (2015). Market competitiveness of Croatian seafarers. *Pomorstvo*, 29(1), 64–68. <https://hrcak.srce.hr/140263>

McLaughlin, H. L. (2012). Seafarers and seafaring. U W. K. Talley (Ur.), *The Blackwell companion to maritime economics* (str. 321–332). Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9781444345667.ch16>

Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture (2014). *Strategija pomorskog razvitka i integralne pomorske politike Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2020. godine*. https://mmpi.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/POMORSKA%20STARTEGIJA%20VRH%202207201%20web%2026-7_14.pdf

Oldenburg, M. (2014). Risk of cardiovascular diseases in seafarers. *International Maritime Health*, 65(2), 53–57. <https://doi.org/10.5603/IMH.2014.0012>

Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. U S. D. Brown i R. W. Lent (Ur.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (str. 42–70). John Wiley & Sons.
- Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J., Duarte, M. E., Guichard, J., Soresi, S., Van Esbroeck, R. i van Vianen, A. E. M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 239–250. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004>
- Slišković, A. (2017). Occupational stress in seafaring. U M. MacLachlan (Ur.), *Maritime psychology: Research in organizational and health behavior at sea* (str. 99–126). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-45430-6_5
- Slišković, A. i Juranko, A. (2019a). Dual life of seafarers' families: Descriptive study of perspectives of seafarers' partners. *Community, Work and Family*, 22(5), 629–646. <https://doi.org/10.1080/13668803.2019.1579172>
- Slišković, A. i Juranko, A. (2019b). General mental health of seafarers' partners: Testing the role of personal resources and human resource practices. *WORK: A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation*, 64(2), 291–301. <https://doi.org/10.3233/WOR-192992>
- Slišković, A. i Penezić, Z. (2015). Descriptive study of job satisfaction and job dissatisfaction in a sample of Croatian seafarers. *International Maritime Health*, 66(2), 97–105. <https://doi.org/10.5603/IMH.2015.0023>
- Slišković, A. i Penezić, Z. (2016). Testing the effects of different aspects of contract and on-board internet access on seafarers' satisfaction and health. *Archives of Industrial Hygiene and Toxicology*, 67(4), 351–361. <https://doi.org/10.1515/aiht-2016-67-2785>
- Slišković, A. i Penezić, Z. (2017). Lifestyle factors in Croatian seafarers as relating to health and stress on board. *Work – A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation*, 56(3), 371–380. <https://doi.org/10.3233/WOR-172501>
- Solanki, I. (2007). *Empowering the seafarer: Manpower solution of the shipping industry*. World Maritime University Dissertations, 124. http://commons.wmu.se/all_dissertations/124
- Stello, C. M. (2011). *Herzberg two-factor theory of job satisfaction: An integrative literature review*. Department of Organizational Leadership, Policy, and Development, College of Education and Human Development, University of Minnesota. <https://pdfs.semanticscholar.org/5c20/3ef79d233a1788ee4e9c433af1b71db55ade.pdf>
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research methods in psychology*. McGraw Hill/Open University Press.

Motivational Factors in Choosing a Maritime Career: Descriptive Research among Croatian Students of Secondary and Higher Maritime Education

Ana SLIŠKOVIĆ, Marko GALIĆ
Department of Psychology, University of Zadar, Zadar, Croatia
Andrea RUSSO
Faculty of Maritime Studies, University of Split, Split, Croatia

The conducted research was induced by the lack of research into the motivation for choosing a maritime career in Croatia, which is a traditional maritime country. The main objective of the research was to examine the reasons for enrolling in secondary school programs and undergraduate studies related to two maritime orientations (nautical navigation and marine engineering) in Croatia. The survey involved 403 students from seven secondary schools and 264 students of undergraduate studies. The reasons for enrolling in maritime education are categorized into two groups; motivation related to choosing a maritime career and motivation unrelated to a maritime career. The analysis of the obtained data indicated that the choice of maritime education orientation was dominated by the motivation underlying the selection of the maritime profession (79 % in the secondary and 93 % in the higher education students' sample). The identified reasons (strong interest in the nature and dynamics of the maritime profession, employment opportunities, wage rates and tradition) were categorized according to the level of autonomous regulation in selection. The reasons for choosing a maritime course of education unrelated to the maritime profession are particularly prevalent in the sample of secondary school students.

Keywords: seafaring, secondary school students, higher education students, motivation, maritime career

Međunarodna licenca / International License:
Imenovanje-Nekomercijalno / Attribution-NonCommercial